Andreides Gábor
Hidegkuti Nándor Olaszországba szerződése és a politika világa

Bevezetés

Alighanem igaza van Rochy Zoltán futballszakírónak, mikor *A magyar labdarúgás sikeres világhódítása, a kezdettől napjainkig* című összefoglalásában[1] úgy fogalmazott, hogy a magyar labdarúgás születése pillanatától aktív kölcsönhatásban állt Európa és a világ labdarúgásával.[2] És nem is csak kölcsönhatásról volt szó. A múlt század tízes éveitől Európában egyre nagyobb népszerűséget szerzett az Angliából elinduló új játék. A „football" meghódította Olaszországot is, ahol hamar az ún. dunai-iskola (Csehszlovákia, Ausztria és Magyarország képviselte) a közép-európai stílus komoly hatással volt az olasz futball megerősödésére, fejlődésére. A két világháború között a magyar labdarúgás kifejezetten népszerű volt Olaszországban. Számtalan futballista és tréner öregbítette Itáliában a magyar labdarúgás hírnevét járulván ezzel hozzá olasz egyesületek sikereihez, és az itáliai labdarúgók fejlődéséhez.[3]

A politika és a labdarúgás

A húszas évek közepétől a fasiszta propaganda is éles szemmel vette észre az egyre erősödő, a tömegeket könnyen megmozgató labdarúgásban rejlő propaganda lehetőségeket. Benito Mussolini minden alkalmat megragadott, hogy a futball nyújtotta lehetőségeket a fasiszta Olaszország propagandájának szolgálatába állítsa. Maga felügyelte például az 1934-es hazai rendezésű világbajnokság előkészületeit, és a négy évvel későbbi, az „ellenséges földön", Franciaországban rendezett tornának a csapattal kapcsolatos részleteire is odafigyelt.

A második világháborút követően sem csökkent a magyar labdarúgás olaszországi népszerűsége. 1945 után került Itáliába az 1938-ban Franciaországban ezüstérmet szerző magyar válogatott két meghatározó játékosa, Sárosi György dr., a népszerű „Gyurka" és Zsengellér Gyula, vagy ahogy egy ország ismerte „Ábel". Előbbi trénerként bizonyított több jelentős olasz csapatnál, utóbbi játékosként szerzett ismételten komoly érdemeket a magyar labdarúgás számára.

---

[1] ROCHY Zoltán: *A magyar labdarúgás sikeres világhódítása, a kezdettől napjainkig*. in:THALY Zoltán (főszerk.): *100 éves a Magyar Labdarúgó Szövetség 1901–2000.* Szókincs Kiadó, Budapest, 2001. 255–257.

[2] ROCHY 2001: 255.

[3] A korszakról lásd ANDREIDES Gábor: *1938 A párizsi ezüst, avagy a döntő, amelyben a tanítvány legyőzte a mesterét.* Magyar Labdarúgó Szövetség, Budapest, 2013.

A világháborút követően – ez közismert – a magyar labdarúgás sem tudta magát függetleníteni a politikától. A kommunista rendszer – a fasizmushoz hasonlóan – sem nélkülözhette a sportban, ezen belül a labdarúgásban rejlő végtelennek tűnő propagandalehetőségeket. A politika a fasizmushoz hasonlóan „birtokba vette" a labdarúgást. Klubok születtek, más – nagymúltra visszatekintő – egyesületek számára pedig megtiltotta a rendszer régi közismert színek és elnevezések használatát.

Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharcot követő exodus – a megtorlások miatti félelem következtében több mint 200.000-en külföldre menekültek, és mintegy 170.000-en nem is tértek vissza[4] – a magyar sport világát is súlyosan érintette. Nem tért haza a melbourne-i olimpiára kiutazott magyar csapat számos tagja sem, valamint külföldön maradt az Itáliában is méltán csodált Aranycsapat több kiválósága is. Hidegkuti Nándor nem tartott társaival, ő nem maradt külföldön.

A forradalmat követően

Ő néhány évvel később, az ötvenes évek végén, a hatvanas évek elején, az engedéllyel külföldre kerülő magyar trénerekkel együtt került külföldre. A túlnyomó részben a harmadik világban munkát vállaló magyar szakemberek tevékeny részt vállaltak számtalan afrikai, illetőleg ázsiai ország futball-életének megteremtésében-megerősítésében.[5] Hidegkutit – aki akkoriban az MTK VM trénere volt – azonban Olaszországból keresték: „…jött a hír Olaszországból, hogy a Fiorentina, az egyik nagy hagyományokra visszatekintő olasz klub Firenzébe hív meg edzőnek. Az egyik szemem sírt, a másik nevetett. Ha elfogadom a meghívást – magam mögött hagyom a múltat, a szülővárost, a barátokat, a klubot, amely hozzám nőtt. De örültem is a meghívásnak – melyik edző nem örül ennek –, hiszen arra gondoltam, a patinás olasz klubnál való működésem jó iskola lesz számomra."[6] Hidegkuti Barcs Sándorral osztotta meg először a helyzetét. A Magyar Labdarúgó Szövetség elnöke ígértet tett, hogy „pártolólag segíti majd a tanulmányutat."[7] A végső szót azonban Hegyi Gyula a Magyar Testnevelési és Sport Tanács vezetője mondta ki, aki megértéssel volt Hidegkuti kérése iránt,[8] úgyhogy „elment a távirat Firenzébe, hogy két évre szerződést kötök."[9] Ám a firenzei szerződésnek politikai feltételei voltak, amely közül az egyik, az alábbi, az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában található dokumentumból világosan kiolvasható:

---

[4] ROMSICS Ignác: *Magyarország története a XX. században.* Osiris Kiadó, Budapest, 2005. 406.

[5] ROCHY 2001: 257.

[6] HIDEGKUTI Nándor: *Óbudától Firenzéig.* Sport, Budapest, 1961. 139.

[7] Uo.

[8] „… nehéz szívvel álltam Hegyi Gyula, az MTST elnöke elé. Hiszen Gyula bácsi kisgyerek korom óta ismer…: „Nándi, miért akarsz külföldre menni? …Hiszen minden idefűz hozzánk. Szeretnek, megbecsülnek. Elmondtam neki, hogy tanulni akarok… Gyula bácsi megértéssel fogadta kérésemet." Uo.

[9] Uo.

Feljegyzés Hidegkuti Nándor Olaszországba, a Fiorentina labdarúgó csapatához történt szerződését megelőző rövid megbeszélésről

Adta: „Alalgi Péter”

IV. sz. Politikai osztály.

Márki Pál III. o. titkár

Feljegyzés.

Tárgy: Hidegkuti Nándor olaszországi szerződése.

Október 21-én 16 órakor rövid megbeszélés folyt le az MTSH[10] külügyi osztályának vezetőjénél, Becz Imre[11] elvtársnál. A megbeszélésen Becz elvtárson kívül – jelen volt Hidegkuti Nándor labdarúgóedző és Márki Pál, III. o. titkár, a Küm[12] olasz előadója. A megbeszélés célja az volt, hogy Hidegkuti Nándorral – aki két évre szóló edzői szerződést kötött a firenzei Fiorentina labdarúgó egyesülettel – Olaszországba való indulása előtt elbeszélgessünk és néhány gyakorlati tanácsot adjunk neki.

Becz et. röviden köszönetet mondott Hidegkutinak a magyar labdarúgás területén – mint labdarúgó, majd, mint edző – kifejtett eredményes tevékenységéért s örömét fejezte ki az előnyös szerződés felett, melyet Hidegkuti az olasz egyesülettel kötött. Egyben sajnálkozását juttatta kifejezésre, hogy – ha rövid időre is – nélkülöznie kell őt a magyar labdarúgásnak. Arra kérte Hidegkutit, hogy olaszországi tartózkodása során mind munkáján, mind magatartásán keresztül növelje a magyar sport külföldi jóhírét és megbecsülését.

Hidegkuti ígéretet tett, hogy rendszeres kapcsolatot tart majd levelezésen keresztül az illetékes magyar sportszervekkel, szabadságra hazautazik és részletes beszámolót tart tapasztalatairól. Ezután röviden ismertettem az olasz belpolitikai helyzetet és arra kértem Hidegkutit, hogy megérkezése után vegye fel a kapcsolatot római követségünkkel. Kérésemmel kapcsolatban megjegyezte, hogy ez lényegében már megtörténtnek tekinthető, mivel a közelmúltban a követségre utazott Bogye János[13] követségi titkár feleségét jól ismeri, akivel kb. 10 éven keresztül egy vállalatnál dolgozott, ahol Bogye elvtársnő párttitkárként tevékenykedett.

Ezután arra kértem, hogy ha valamilyen problémája van, forduljon Bogye elvtárshoz, aki a követségen a konzuli teendőket látja el, s akitől minden bizonnyal minden

[10] Magyar Testnevelési és Sport Hivatal

[11] Becz Imre 1958. november 20-tól a Magyar Testnevelési és Sport Hivatal Nemzetközi Kapcsolatok Osztályának vezetője. Pályájáról bővebben lásd http://szigoruantitkos.hu/szt-tisztek/becz-imre-139.html

[12] Külügyminisztérium

[13] Életéről lásd TABAJDI Gábor – UNGVÁRY Krisztián*: Elhallgatott múlt. A pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon 1956–1990.* Corvina – 1956-os Intézet, Budapest, 2008. 310–311., illetve h ttps://www.abtl.hu/archontologia/f?p=108:5:1446734655757305::NO::P5_PRS_ID:895106

segítséget meg fog kapni. Hidegkuti távozása után Becz elvtárs megjegyezte: őszintén sajnálják, hogy Hidegkuti eltávozik. Nem is engedték volna el, ha az Olasz Kommunista Párt nem járt volna közben Hidegkuti kiutazása érdekében. Ugyanakkor megjegyezte azt is, hogy nyugodtan engedik el, mivel ő volt az egyetlen edző, akit a közéletben aktivizálni lehetett és képes arra is, hogy hazánkat rágalmazó személyek támadását visszaverje. Végül megemlítette, hogy Hidegkuti mind egyéni szempontból, mind a Magyar Népköztársaság szempontjából nagyon előnyös szerződést kötött.

XI. 11.

Á.B.T.L. 3.2.3 Mt. 482/2 Gépelt, aláírás nélkül

Világos, hogy Hidegkuti Nándor „a Magyar Népköztársaság szempontjából nagyon előnyös szerződést kötött" hiszen a nemzetközi karantén következtében külpolitikailag elszigetelődött kádári vezetés számára „a magyar sport külföldi jó hírének és megbecsülésének öregbítése" korántsem volt közömbös. Ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy az Olasz Kommunista Pártnak – amely a forradalommal kapcsolatos álláspontja, valamint Nagy Imre és a forradalom vezetőinek kivégzésé miatti felháborodás miatt rendkívül sokat veszített népszerűségéből – sem volt mindegy az ismert és népszerű magyar futballista-tréner szerződtetésének határozott támogatása.

Volt azonban egy másik, Hidegkuti személyes életét súlyosan befolyásoló politikai jellegű kritérium, amire így emlékezett: „a szerződésben azonban benne volt: az egyik gyereknek mindig otthon kell maradnia, mind a kettő egyszerre nem lehet kint. Amikor a feleségem jött a kislánnyal, akkor a fiúnak kellett mennie, és amikor kijött a fiú, a kislányt haza kellet küldeni. Hát így éltünk, kettészakítva, de így nem lehet élni…"[14] Az ilyen, illetőleg ehhez hasonló módszerek az állampolgárok sakkban tartására egyáltalán nem volt ismeretlen az ötvenes évek során.

1950. július 12-én a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1950. évi 26. számú törvényerejű rendelete az ország területének elhagyására vonatkozó büntető rendelkezések kiegészítéséről határozott.[15] A jogszabályt valószínűleg szovjet mintára alkották meg az 1950-es évek elején: ha nem tudták a disszidenst felelősségre vonni,

[14] *Vitéz Hidegkuti Nándor szomorú története*. In: BOCSÁK Miklós – IMRE Mátyás: *Örökség.* A szerzők magánkiadása. Budapest, 2002. 39.

[15] A rendelet 1.§-ának /1/ bekezdése szerint katonai büntetőbíróság hatáskörébe és életfogytig tartó börtönnel bűntetendő az a katonaság, vagy a fegyveres erők kötelékébe tartozó személy, aki külföldre szökik, vagy a szökést megkísérli. A /2/ bekezdés értelmében ugyanígy büntetendő az a polgári személy is, aki repülőgépet szándékosan külföldre vezet, vagy a jármű személyzetének tagjaként szándékosan külföldre távozik. A /3/ bekezdés rendelkezik arról, hogy abban az esetben, ha az előzőeket csoportosan és/vagy felfegyverkezve követik el, halálbüntetés a kiszabandó büntetési tétel. Bővebben lásd BANK Barbara: *Tóth Ferencnek és társainak szökési ügye 1951. (Esettanulmány).* In: HORVÁTH Miklós (szerk.): *A diktatúra évtizedei. Tanulmányok, esszék, előadások.* Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar Történelemtudományi Doktori Iskola. Piliscsaba, 2013. 61.

akkor rokonságának, családjának a tagjait vonták felelősségre és ítélték el, ezzel is hazatérésre kényszerítve az „elkövetőt”.[16]

A politikai rendőrség számára visszatetsző volt az MTK-val kapcsolatban, ha a csapat „a szocialista erkölcsre fittyet hányva adta-vette a játékosokat és az edzőket.”[17] 1960. nyarán az örök riválisFerencváros körül mozgó, de ettől függetlenül más klubok ügyeiben is jól informált személy, „Bakos” fedőnév alatt azt jelentette, hogy az MTK állítólag 30-35.000 dollár lelépési díjat kér a Hidegkuti Nándort edzőként szerződtetni kívánó Fiorentinától.

Hidegkuti Nándor igen sikeres éveket töltött Olaszországban, hiszen a Fiorentina irányításával 1961-ben Olasz Kupát, illetőleg Kupagyőztesek Európa Kupáját nyert.

Az állambiztonság 1966-ba ugyanúgy „Bakostól” értesült arról is, hogy Hidegkuti Nándor több éves olaszországi, majd hazai edzőséget követően visszatér az egyesülethez.[18] A következő esztendőben újra „látta” az állambiztonság az MTK-hoz hazatért Hidegkutit. Történt ugyanis, hogy a Vasas – amelynek nemzetközi mérkőzéseit – az állambiztonság figyelemmel kísérte 1967 tavaszán, amerikai túrán vett részt. A San Fransicóba történt megérkezés pillanatától a túra végéig amerikai magyarok is tartózkodtak a piros-kékek mellett. Többek között felkereste őket Henni Géza, az FTC egykori kapusa, a Houston StarsSoccer Club akkori trénere, aki a profi labdarúgásban rejlő lehetőségekről beszélt a labdarúgóknak. „R. Gy. elvtárs”, a Vasas labdarúgó szakosztályának egyik vezetője elmondta, hogy a beszélgetések során szóba került magyar edzők amerikai szerződtetése is: az amerikai szövetség részéről többek között Sebes Gusztáv, Baróti Lajos, Hidegkuti Nándor neve merült fel. R. Gy. azonban azt felelte, hogy erről csak a vietnami háború befejezése után lehet szó.”[19]

Befejezés

Amikor 1997-ben a francia televízió riportot készített az Aranycsapat akkor még élő tagjaival, a francia televíziósokat meglepte Hidegkuti Nándor személyisége: „Kedves, kellemes, készséges, barátságos, De valahogy… Olyan fénytelen. Ő, aki fénylő csillag volt Hogy lehet ilyen fénytelen egy fénylő csillag? […]Mintha ez az amúgy csodálatos ember nem is a saját életét élte volna. […] Kérdeztük. Sokszor nem is a filmnek, csak hogy megfejtsük… Bármit kérdeztünk: felelt. A filmben is benne maradtak nemcsak a válaszai, hanem a készsége is. És mégis… Nem derült ki…Nem értettük meg…Máig nem értjük.”[20]

Hidegkuti Nándor életét döntő mértékben befolyásolták az elmúlt század politikai változásai. Édesapja, első világháborús hős volt – innen az 1945-ig viselt vitézi cím – édesanyja gyárigazgató volt, amely 1945-öt követően nem számított jó ajánló levélnek,

[16] BANK 2013: 62.
[17] TAKÁCS Tibor: *Szoros Emberfogás. Futball és állambiztonság a Kádár-korszakban.* Jaffa Kiadó. Budapest, 2014. 148.
[18] Uo.
[19] TAKÁCS 2013: 93.
[20] BOCSÁK – IMRE 2002: 37.

hiszen egy vitéz nem szerepelhetett az Aranycsapatban. Hidegkutit „múltja" miatt sokáig egyszerűen levegőnek nézték.[21] Sebes Gusztáv, a magyar válogatott nagyhatalmú és kitűnő kapcsolatokkal rendelkező szövetségi kapitánya segített. Kitalált egy új Hidegkuti családot, és az új családot egy propagandafilm segítségével mutatta be az országnak. Nem bízott semmit a véletlenre, maga irányította és rendezte a filmet. „Ebben az édesanyám már munkásnő volt. Nagy kendővel a fején a gépnél serénykedett. Élmunkásnő lett! Bemutatták, ahogyan dolgozik, elmesélték, munka mellett milyen nehezen nevelte a családot… Akik ismertek minket tudták, hogy nem igaz. Mégis, ők is elfogadták, hogy nem azok vagyunk, akiknek eddig gondoltak. Elfogadták, hogy ezentúl új arcunk van, hogy mások lettünk. Édesanyám így azután továbbiakban is a gyárban maradhatott. Én, meg immáron, mint munkásfiú, játszhattam Öcsiékkel…"[22] – emlékezett Hidegkuti Nándor, aki még családja előtt sem beszélhetett arról, hogy kik voltak valójában, honnan jöttek.

Hidegkuti Nándort – mint láttuk – nem engedték volna Firenzébe szerződni az OKP közbenjárása nélkül. Ám a Magyar Népköztársaság szempontjából is kiváló szerződés végül is megköttetett. Becz Imre, titkos állományú operatív tiszt, az MTSH Nemzetközi Kapcsolatok Osztályának vezetője alig titkolt elégedettséggel meg is jegyezte, hogy Hidegkuti „az egyetlen edző, akit a közéletben aktivizálni lehetett, és képes arra is, hogy hazánkat rágalmazó személyek támadását visszaverje.

(A tanulmány az OTKA K 84250 pályázat támogatásával készült.)

[21] BOCSÁK – IMRE 2002: 38.
[22] Uo.